

Co se stalo s cenami známek ČSR II?

V těchto dnech vychází dlouho očekávané, v pořadí už třetí vydání Specializované příručky pro sběratele poštovních známek ČSR 1945 - 1992. Od jejího předchozího vydání už uplynulo více než pět let a za tu dobu se v oboru studia „druhé Československa“ mnohé událo a na trhu jeho známek mnohé změnilo. Byly objasněny některé i desítky let nezodpovězené otázky (například rozlišení čtyř typů u známky 20 K emise Košické 1945), učiněny nové objevy (např. odchylka papíru - oz - u známky 60 h SOF 1965), zavedeny nové typy (např. u č. 701) a popsána řada nových deskových vad a odchylek. Co však asi zaujme nejvíce je skutečnost, že u naprosté většiny emisí došlo v posledních letech k výraznému pohybu cen oběma směry, především ale dolů. Příručka obsahuje doslova tisíce nových cenových záznamů, z nichž řada bude pro mnoho čtenářů určitým překvapením.

FRANTIŠEK BENEŠ

Obecně se dá říci, že na trhu je nyní mimořádně velká nabídka standardních známek ČSR II a současně jen velmi omezená poptávka po nich (přesněji řečeno po většině materiálu, který svého času za nominál odebíraly desítky a možná stovky tisíc abonentů v novinkové službě). A protože žijeme v tržním prostředí, je jasné, že převaha nabídky nad poptávkou nutně vede ke snižování cen většiny standardního materiálu. Na druhé straně však trvající zájem o specializované a studijní sbírání vede k udržení nebo dokonce i k vzestupu cen různých specialit, tedy toho, co se v běžných sbírkách z novinkové služby obvykle nenachází (odlišné typy, odchylky a retuše, deskové vady, odchylky barev, papíru a perforace, méně běžné kombinace kuponů, spojek a křížů, malé přepážkové listy, sestavy aršíků a PL podle tiskových desek, sešitky apod.). Zájmu se těší i některé námětové emise, na rozdíl od vydání s politickými motivy, která řada filatelistických firem už nevykupuje ani do sestav.

Dobrou a snadno dostupnou ilustrací tohoto stavu jsou například nabídky zásilkové služby Profil, která na jednu stranu ve Filatelii před časem nabízela velké sestavy neupotřebených známek a aršíků ČSR II i za pouhých 5 % (!) z katalogové ceny (viz F 7/2000 a násl.), a na stranu druhou vykupuje pro své potřeby některé speciality za vysoké ceny - až za 90 % katalogu. Stejná situace je i v aukcích Profil, kde jsou běžně nabízeny obsáhlé sbírky a partie ČSR II v ceně mnoha desítek tisíc korun hluboko pod katalog (za pouhých 5 až 20 %)¹⁾, zatímco různé speciality katalogové ceny vysoko překračují.²⁾ Je samozřejmé, že při úpravách katalogových záznamů nové příručky nebylo možno takové disproporce přehlédnout.

Nyní se pokusme najít odpověď na otázku, co vlastně k takové situaci vedlo? Na současných cenách známek ČSR II se asi nejvíce podepsaly změny, k nimž došlo po roce 1989 a pak i po rozpadu státu. Už koncem 80. let se známky postupně začaly prodávat volně na

filatelistických přepážkách pošt a nebylo třeba je odebrat v novinkové službě; navíc zanikly vázané hodnoty - kdysi častý důvod odběru většího počtu sérií. A s pádem totality se před námi otevřely do té doby neužívané možnosti. Vynořilo se mnoho nových lákadel, v důsledku čehož řady sběratelů (nejen v našem oboru) značně prořídly. U těch zbylých pak počínaje rokem 1993 postupně došlo k přirozenému a očekávatelnému přesunu zájmu na vydání obou nově vzniklých republik, což po čase vyústilo do značného poklesu poptávky po známkách ČSR II, zejména po většině emisí vydaných po roce 1967.

K tomu je třeba přičíst vysloveně nešťastné (a nečekané) opatření Slovenské pošty, která své značné zásoby neupotřebených československých známek (a bylo mezi nimi mnoho zajímavých položek - např. vzácné a po léta vysoko hodnocené dotisky výplatních známek na odlišných papírech, které se tím nezřídka staly běžnějšími a levnějšími než známky původního nákladu, ale i mnoho příležitostných známek z konce federace aj.) rozprodala doslova za zlomek jejich nominální hodnoty (hoví se o paušální ceně 30 haléřů za kus, což například u známky 20 Kčs Poštovní banka 1992 činí pouhých jeden a půl procenta z nominální ceny!). Právě vysoké počty známek uvedené do prodeje z tohoto zdroje byly důvodem procentuálně největších cenových propadů na trhu a tím i v katalogových záznamech.

Už před tím psychologicky negativně zapůsobilo ukončení platnosti čs. známek v roce 1993; mnoho sběratelů si u známek vydaných po roce 1953 do té doby říkalo - v nejhorším je vylepíme na dopisy nebo prodáme na frankování, což nyní samozřejmě už neplatí. Navíc se projevily určité generační problémy, kdy staří sběratelé ČSR II odcházejí a nových přibývá jen velmi málo.³⁾ Netýká se to přitom jen řadových sběratelů - v posledních letech můžeme pozorovat, že zanikla řada významných expozitů ČSR II a nové na výstavách nevidíme. A pokud už někdo například v rodině převezme či zdědí sbírku, základní známky už obvykle má a snaží se získávat jen takové, které v ní nejsou obsaženy - tedy ty, které většina abonentů novinkové služby neodebírala - obvykle malé

¹⁾ Viz např. los č. 640 v letošní jarní 27. aukci: téměř kompletní ** sbírka ČSR II 1945 - 1992 ve třech zásobnicích, katalogová cena 44.000 Kč, vyvolávací cena 6.400 Kč, příklepnutá cena 8.200 Kč, tedy více než 81 % pod katalogovou cenu; přitom v podzimní aukci budou obdobné sbírky nabídnuty ještě mnohem levněji...

²⁾ Např. II. typ a spojené typy známky 40 h L. Beethoven 1970, Poř. č. 1813, byly v jarní aukci vyvolány společně za 1.000 Kč a příklepnuty za 8.600 Kč, tedy za cca 270 % katalogové ceny; což je mimochodem víc, než za kolik se prodala zmíněná kompletní generální sbírka ve třech zásobnicích.

³⁾ Jak o tom hovoří i M. Černý na 44 straně dnešního čísla.

přepážkové listy, odlišné typy, některé varianty kuponů, aršiků a podobně.

Známky ČSR II po desítky let nacházely mnoho příznivců i v zahraničí, kde se však situace rovněž změnila k horšímu. I tady staří sběratelé-krajané odcházejí a jejich potomci už mnohdy k původní vlasti necítí takové pouto, respektive necítí potřebu pokračovat ve sbírání čs. známek. A tak nejen, že je už nenakupují, ale mnoho takového materiálu (v zahraničí jen těžko prodejného) se nyní vrací na náš trh, kde však jen obtížně hledá uplatnění. A ještě jedna pro zahraniční sběratele nepřijemná skutečnost: naše koruna v průběhu let nebývale posílila (jestliže počátkem 90. let dostali za německou marka zhruba 25 korun, dnes /v přepočtu na euro/ pouhých 15 - 16 korun), takže za stejnou věc musí nyní zaplatit o bezmála 70 % více!

Při zpracování příručky jsme se oprostili i od mýtu už zmíněných tzv. vázaných hodnot, které desítky let hrály v naší známkové tvorbě značně kontroverzní roli. Vycházely ve výrazně nižším nákladu než zbytek emise, na poštách se pravidla nedaly koupit, a aby je sběratelé získali za nominál, museli se přihlásit do svazu filatelistů a jeho novinkové služby. Pro utvrzení pocitu, že jde o něco výjimečného, byly vázané hodnoty v katalozích tradičně hodnoceny výrazně výše než ostatní známky v sérii. Z praxe však víme, že jim právě z tohoto důvodu sběratelé věnovali více pozornosti a snažili se jimi zásobit, takže jsou dnes leckdy stejně běžné jako ostatní známky emise - což se nyní v řadě případů projevilo značným snížením jejich neodůvodněně vysokých cenových záznamů.

Při přípravě příručky jsme obdrželi mnoho rad a připomínek - za všechny jejich autorům děkujeme, ale ne všem jsme mohli a chtěli vyhovět. Jedním z častých doporučení pak bylo, abychom bez ohledu na tržní situaci ponechali katalogové ceny v původní výši, nebo je jen kosmeticky upravili. Takovou politiku už desítky let sledují např. katalogy Michel, Zumstein či Yvert a všichni jsme si už dávno zvykli, že jejich ceny je třeba přepočíst určitým koeficientem, abychom došli k ceně reálné (kdy si se mezi sběrateli říkávalo, že např. jedna Michel marka jsou dvě koruny). Takovou cestou jsme však jít nechtěli. Katalogy a příručky POFIS se snaží vycházet ze skutečných tržních cen, a to přesto, že si uvědomujeme, že v oboru sběratelského zájmu (a samozřejmě tedy i ve filatelii) ve skutečnosti žádné pevné ceny prostě neexistují! Jejich stanovení je vždy předmětem dohody mezi prodávajícím a kupujícím a ta bývá případ od případu jiná. Katalogové ceny uvedené v nové příručce tedy rozhodně není možno brát jako nějaké dogma, ale spíše jako kvalifikovaný odhad (vycházející z naší zkušenosti), který má čtenáři posloužit k orientaci a pomoci mu k vlastnímu rozhodnutí.

Sbírání známek je činnost stará už více než sto tisíc let a masově rozšířená už více než století. Za tu dobu se ukázalo, že zájem o jednotlivé země a oblasti není stálý, ale pohybuje se v jakýchsi vlnkách, kde vzestup se střídá s poklesem a naopak. U nás lze vzestup zájmu o sbírání známek druhého Československa vysledovat obvykle v souvislosti s nadcházejícími významnými výstavami, zejména celostátními, mezinárodními a světo-

vými výstavami PRAGA. Tak tomu bylo v letech 1950, 1955, 1962, 1968, 1978, 1988 a naposled 1998. Právě v období poslední zmíněné výstavy dosáhly ceny materiálu ČSR II zřejmě svého dosavadního vrcholu, po němž však následoval asi nevyhnutelný pohyb opačným směrem. Snažme se však věc vidět z lepší stránky: v takovém období můžeme přece snáze a levněji doplnit svou sbírku, nižší ceny mohou ke sbírání ČSR II lákat i nejednoho dosud váhajícího sběratele jiné země či období. Je to jako v jiných oblastech - pokles cen vede k oživení zájmu a stoupající poptávka sebou po čase přinese i opětovný vzestup cen. V této souvislosti je třeba připomenout, že žádný katalog, tedy ani nová příručka POFIS, ceny nevytváří, ale pouze více či méně přesně zachycuje. Trh totiž funguje podle své vlastní logiky a vlastními mechanismy, a je vždy jen otázkou času, kdy se nabídka potká s poptávkou, bez ohledu na katalogy, ba dokonce i kdyby žádné katalogy neexistovaly...

A teď ještě několik slov k dalšímu obsahu nové příručky. V jejích cenových záznamech jsme zachovali tradiční členění na neupotřebené a razítkované, i když právě razítkované známky by si zasloužily sloupec dva - jednak pro známky s čitelným a identifikovatelným kulatým razítkem a jednak pro známky s razítkem válečkovým, či kulatým, ale neidentifikovatelným (podobně jako je tomu u posledního vydání katalogu POFIS - Česká republika). Někteří sběratelé totiž sbírají známky s razítky z běžného provozu, jiní dávají přednost známám smytým z FDC (s příležitostným razítkem), další se spokojí s razítkem válečkovým. Rozdíl v cenách těchto skupin je přitom mnohdy značný, což by se v budoucnu v záznamech mělo určitě projevit.

Nejnižším cenovým záznamem v příručce je padesátihaléř, i když v řadě případů - zejména u nejběžnějších (balíčkových) známek - zdaleka nevyjadřuje jejich skutečnou hodnotu; ta může být i výrazně nižší. Avšak vzhledem k připravovanému rušení mincí nižších nominálních hodnot (a s přihlédnutím k manipulaci, kterou s těmito známkami obchodníci mají) jsme ceny pod 50 h v záznamech nepoužili.

Zvláštní zmínku zaslouží jakost známek - ocenění se vztahuje výhradně na jakost standardní (známky poškozované jsou obvykle výrazně levnější, pokud jsou vůbec prodejné), zatímco známky v jakosti nadstandardní mohou být naopak dražší. Sběratelům odlišných papírů (jmenovitě fl 1) doporučujeme k přečtení poznámku u známky 60 h Besip 1978 týkající se jakosti opticky aktivní látky, viditelné jen pod UV lampou.

Stejně jako u minulých dvou vydání i dnes jsme si vědomi, že přes veškerou péči, kterou jsme přípravě příručky věnovali, se v ní může vyskytnout přehlédnutá chyba, nepřesnost nebo nezahrnutý nový údaj. Naším cílem je samozřejmě takovéto skutečnosti zjistit a v případném dalším vydání odstranit. Vyzýváme proto všechny specializované sběratele, kteří s příručkou budou pracovat, aby nám své případné připomínky sdělili; deseti neaktivnějším pošleme filatelistický dárek a o jejich poznátcích budeme informovat na stránkách Filatelie.